📋 קצב בגוף: מזהים, ממשיכים וכותבים דפוס מקצב בכלי הגוף ובלבני LEGO – כיתה א'

כיתה א' | 🎵 מוזיקה | 45 דק' | מערך שיעור למורה · לפי מעגל הלמידה

מטרה מרכזית: התלמידים יזהו את החלק שחוזר בדפוס מקצב בן שני קולות או שלושה, ימשיכו אותו בכלי הגוף (מחיאה, רקיעה, טפיחה על הברך) בקצב יציב, ויכתבו אותו בשורת לבני LEGO כך שחבר/ה יוכל/תוכל לנגן אותו.

מטרות אופרטיביות:

- התלמידים ימיינו שורות לבנים וקטעי מחיאות לשתי קבוצות, 'יש דפוס' ו'אין דפוס', ויסמנו בשורה את החלק שחוזר.
- התלמידים ינגנו בכלי הגוף דפוס מקצב מתוך כרטיס דפוס או משורת לבנים, ארבע פעמים ברצף ובקצב יציב, יחד עם הקבוצה.
- התלמידים ימשיכו דפוס חסר, בצביעת עיגולים ובהנחת לבנים, וינמקו בעל פה איך ידעו מה בא אחר כך.
- התלמידים יחברו דפוס חדש בשני צבעים, יכתבו אותו בלבנים, וקבוצה אחרת תנגן אותו מתוך השורה בלבד.

עיגון בתוכנית הלימודים: תוכנית הלימודים במוזיקה, יחידת הביצוע – ביצוע כלי, המטרות לכיתות א'–ג': נגינת תבניות ומקצבים בסיסיים בקצב יציב, לבד ובקבוצה. בשיעור, כלי הגוף משמשים כלי הקשה ראשון, ושורת הלבנים משמשת רישום גרפי ראשון של מקצב (מרישום גרפי חופשי לקראת כתב תווים).

> „•התלמידים ינגנו תבניות ומקצבים בסיסיים בכלי הקשה ,בקצב יציב ובביצוע זורם. •התלמידים ינגנו לבד ובקבוצה תוך הקפדה על יציבות ,שחרור ודרכי נגינה תקניות ,מקובלות."

מקור: משרד החינוך – תוכנית הלימודים במוזיקה לכיתות א–ו – https://meyda.education.gov.il/files/Curriculum/music1-6.pdf

ידע קודם: מחיאת כפיים, רקיעה וטפיחה על הברך לפי הוראה. · הצטרפות לשיר או למחיאות של המורה בקבוצה. · זיהוי צבעים בסיסיים (אדום, כחול, צהוב) והנחת חפצים בשורה משמאל לימין או מימין לשמאל לפי הסכמה בכיתה.

מושגים: קצב יציב – פעימות שבאות במרווחים שווים, כמו צעדים · דפוס – חלק שחוזר שוב ושוב באותו סדר · החלק שחוזר (יחידת הדפוס) · כלי גוף – מחיאה, רקיעה, טפיחה על הברך · שקט (הפסקה) כחלק מהדפוס – בהעשרה

חומרים: כרטיסיית חקר אישית מהעמוד: 'תחנת הדפוס המסתורי' – הסיפור על מנחם ועליזה, טבלת תצפיות ותיעוד, משימות 1–3 ושאלות חקר וסיכום · כרטיסי דפוס מצוירים (👏🦶👏 / 👏🦵👏🦵) – סט לכל קבוצה של ארבעה · לבני LEGO בשני–שלושה צבעים – כ-20 לבנים לכל קבוצה · מדבקות צבעוניות לסימון החלק שחוזר · שתי שורות לבנים מוכנות להדגמה: שורה עם דפוס ושורה מעורבבת · שלט מקרא מוגדל על הלוח: אדום = 👏 מחיאה, כחול = 🦶 רקיעה, צהוב = 🦵 טפיחה על הברך · מצגת השיעור מהעמוד (להקרנת כרטיסי הדפוס)

בטיחות: לסכם מראש סימן שקט (יד מורמת). להשאיר רווח בין התלמידים ברקיעות ובצעידה במקום, ולהזכיר שרוקעים בעדינות. לבני LEGO נשארות על השולחן ולא מוכנסות לפה.

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

מטרה	פעילות	עדות להשגה
מיון שורות ל'יש דפוס' ו'אין דפוס' וסימון החלק שחוזר	התנסות: מיון כרטיסי הדפוס ושורות הלבנים בקבוצות; המשגה: השוואת שתי שורות ההדגמה	שורות ממוינות על השולחן ומדבקה על החלק שחוזר; עמודת 'החלק שחוזר' בטבלת התיעוד
נגינת דפוס בכלי הגוף בקצב יציב	פתיחה: הצטרפות לדפוס המורה; התנסות: נגינת כרטיסי הדפוס; המשגה: 'נעשה יחד'	תצפית מורה: הקבוצה מנגנת ארבע פעמים ברצף בלי לעצור; סימון ✔ בעמודת 'ביצענו בגוף'
המשכת דפוס חסר ונימוק	המשגה: 'עכשיו לבד' – משימה 1 בכרטיסייה; כרטיס יציאה	צביעה נכונה של העיגולים הריקים במשימה 1 וכרטיס היציאה; תשובה בעל פה לשאלה 'איך ידעת?'
חיבור דפוס חדש, כתיבתו בלבנים וקריאתו בידי קבוצה אחרת	יישום: משימה 3 בכרטיסייה והחלפת שורות בין קבוצות	הקבוצה המקבלת מנגנת את השורה כפי שנכתבה; הקבוצה הכותבת עונה 'האם ניגן נכון?'

מהלך השיעור

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **5 דק'**	*איתור ידע קודם ועוררות: חוויה של דפוס מקצב לפני כל הסבר* 1. לפני הפתיחה המורה מסכמת סימן שקט: 'כשאני מרימה יד – כולם עוצרים ומרימים יד.' 2. המורה מוחאת ורוקעת בלי מילים: מחיאה–מחיאה–רקיעה, שוב ושוב, ומסמנת בעיניים ובראש להצטרף. 3. אחרי כמה סבבים המורה מרימה יד ושואלת: 'איך ידעתם מה בא אחר כך?' 4. המורה קוראת את פתיחת הסיפור מהכרטיסייה: 'צעד, צעד, קפיצה!' ושואלת: 'גם הרגליים מנגנות?' **התלמידים:** מצטרפים לדפוס בכלי הגוף. · עונים בעל פה איך ידעו להמשיך. · צועדים במקום: צעד, צעד, קפיצה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'כי זה כל הזמן אותו דבר.' ← המורה: 'נכון. היום נגלה איך קוראים לזה.' • תשובה צפויה: 'הסתכלתי עלייך.' ← המורה: 'נעשה שוב בעיניים עצומות. האם אפשר לדעת רק מלהקשיב?' • תפיסה שגויה: 'ניחשתי.' ← המורה: 'נבדוק: אם ניחשת, תצליח/י גם בפעם הבאה?' ומנגנת שוב.

2. התנסות **12 דק'**	*התנסות ומיון: נגינת כרטיסי דפוס, כתיבתם בלבנים ומיון שורות עם דפוס ובלי דפוס – לפני הגדרה* 1. המורה מחלקת לקבוצות של ארבעה ומצביעה על המקרא בלוח: 'אדום זה מחיאה, כחול זה רקיעה, צהוב זה טפיחה על הברך.' 2. הוראה: 'נגנו כל כרטיס ארבע פעמים בלי לעצור. אחר כך בנו אותו בלבנים – צבע אחד לכל קול.' 3. המורה מוסיפה לכל קבוצה שני כרטיסים מעורבבים (למשל 👏🦶👏👏🦶👏) ומבקשת: 'שימו בצד אחד שורות שאפשר להמשיך, ובצד שני שורות שאי אפשר.' 4. המורה עוברת בין הקבוצות ושואלת: 'למה שמתם את השורה הזאת כאן?' **התלמידים:** מנגנים כל כרטיס דפוס בכלי הגוף יחד. · בונים כל כרטיס בשורת לבנים לפי המקרא. · ממיינים את השורות לשתי קבוצות ומשערים: 'איזה צבע יבוא אחרי השורה?' (שלב 1 במהלך החקר בכרטיסייה). **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'בזאת יש אדום, אדום, כחול ושוב אדום, אדום, כחול.' ← המורה: 'הראה/י לי באצבע איפה זה מתחיל שוב.' • תפיסה שגויה: שורה עם אותם צבעים בסדר שונה נחשבת דפוס 'כי יש בה אותם צבעים'. ← המורה: 'בואו ננגן אותה. האם הגוף יודע מה בא אחר כך?' – הנגינה חושפת שאין סדר קבוע. • קושי צפוי: קבוצה מנגנת מהר יותר ויותר. ← המורה צועדת במקום ומבקשת לנגן 'בקצב של הצעדים שלי'. **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • מה דומה ומה שונה בין שתי שורות שבצד 'אפשר להמשיך'?
3. המשגה **10 דק'**	*הגדרה והמשגה בהוראה מפורשת: דפוס הוא חלק שחוזר באותו סדר; קצב במוזיקה בנוי מדפוסים* 1. אני מדגימה: המורה מציגה שתי שורות LEGO – שורה עם דפוס (🔴🔴🔵🔴🔴🔵) ושורה מעורבבת – ושואלת: 'באיזו שורה אפשר לדעת מה יבוא?' אחר כך מנגנת כל שורה בגוף ואומרת בקול: 'אני מחפשת איפה זה מתחיל שוב. הנה – אדום, אדום, כחול. ושוב: אדום, אדום, כחול. זה החלק שחוזר.' ומדביקה מדבקה מתחת לחלק הראשון. 2. המורה מגדירה ורושמת בלוח: 'דפוס הוא חלק שחוזר שוב ושוב באותו סדר. קצב במוזיקה בנוי מדפוסים, ומנגנים אותו בקצב יציב – כמו צעדים.' 3. נעשה יחד: המורה מציגה שורה חסרה 🔴🔵🔴🔵⚪⚪. 'נקרא יחד ונמחא: אדום, כחול, אדום, כחול… מה בא עכשיו?' הכיתה עונה, ומתלמיד/ה מניח/ה את הלבנים. 4. עכשיו לבד: 'בכרטיסייה, משימה 1 – צבעו את העיגולים הריקים. משימה 2 – מתחו קו מהלבנים לקולות.' המורה עוברת ובודקת. **התלמידים:** משווים את שתי השורות ומנמקים במילים שלהם. · מנגנים יחד את השורה החסרה ומשלימים אותה. · פותרים לבד את משימות 1 ו-2 בכרטיסייה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'בשורה הראשונה יש סדר.' ← המורה: 'נכון, וסדר שחוזר נקרא דפוס.' • תפיסה שגויה במשימה 2: התאמה לפי מספר הצבעים בלבד (🔴🔴🔵 ל-👏🦶🦶). ← המורה: 'נגן/י את הלבנים לאט, לבנה אחרי לבנה. כמה מחיאות שמעת?' • תפיסה שגויה: 'דפוס זה רק כשיש שני צבעים.' ← המורה מנגנת 👏🦶🦶 שוב ושוב: 'גם פה משהו חוזר?' **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • למה בשורה המעורבבת אי אפשר לדעת מה יבוא? • הצעדים של מנחם ועליזה – 'צעד, צעד, קפיצה' – הם דפוס? איך יודעים?
4. יישום – ביצועי הבנה **11 דק'**	*ביצוע הבנה בהקשר חדש: חיבור דפוס, כתיבתו בלבנים וקריאתו בידי קבוצה אחרת* 1. המורה חוזרת לאתגר החקר מהכרטיסייה: 'איך נכתוב קצב בלבנים כך שחבר יוכל לנגן אותו?' 2. הוראה: 'כל קבוצה ממציאה דפוס בשני צבעים, בונה אותו שלוש פעמים בשורה ומציירת אותו במשימה 3. אל תגידו לקבוצה השנייה איך מנגנים!' 3. אחרי 5 דקות: 'החליפו שורות עם הקבוצה שלידכם ונגנו את השורה שקיבלתם.' 4. המורה שואלת את הקבוצה הכותבת: 'האם הם ניגנו נכון? איך הם ידעו בלי שאמרתם להם?' **התלמידים:** מחברים דפוס, בונים אותו בלבנים ומציירים אותו בטבלת התיעוד. · מסמנים במדבקה את החלק שחוזר. · מנגנים שורה של קבוצה אחרת, והקבוצה הכותבת בודקת ומסמנת ✔. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: 'הם ידעו כי יש מקרא – אדום זה מחיאה.' ← המורה: 'נכון, הצבעים הם כמו תווים ראשונים.' • קושי צפוי: השורה נבנתה בלי חלק שחוזר. ← המורה: 'נגנו את השורה שלכם. הגוף יודע מה בא אחר כך? מה אפשר לשנות?' • קושי צפוי: הקבוצה המקבלת קוראת בכיוון ההפוך. ← המורה מזכירה את ההסכמה על כיוון הקריאה ומסמנת חץ על השולחן. **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • אם קבוצה ניגנה לא נכון, האם הטעות בנגינה או בכתיבה? איך בודקים?

5. סגירת המעגל – הערכה וסיכום **7 דק׳**	*סיכום, רפלקציה וכרטיס יציאה הבודק את המטרה המרכזית* 1. המורה שואלת: ׳מה היה החלק שחוזר בדפוס שלכם?׳ ומזמינה שתי קבוצות לנגן. 2. המורה שואלת: ׳איפה שמעתם היום קצב מחוץ לכיתה?׳ 3. המורה מקריאה את קריטריוני ההצלחה מהלוח, ומבקשת לסמן אגודל: ׳אני מוצא/ת את החלק שחוזר׳, ׳אני ממשיך/ה דפוס׳, ׳אני ממציא/ה דפוס ומנגן/ת אותו׳. 4. כרטיס יציאה: המורה מחלקת פתק עם 🔴🔵🔵🔴🔵🔵⚪⚪⚪ ומבקשת: ׳צבעו מה בא אחר כך ונגנו לי בשקט ליד הדלת.׳ **התלמידים:** עונים על שאלות הסיכום בעל פה. · משלימים את המשפט בכרטיסייה: ׳הידע שלמדתי היום הוא...׳ (בעל פה או בציור, לפי היכולת). · צובעים את כרטיס היציאה ומנגנים אותו למורה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: ׳שמעתי קצב בצעדים / בלב / בשיר בגן.׳ ← המורה: ׳נמחא את הקצב של הצעדים יחד.׳ • תפיסה שגויה: ׳כל רעש הוא קצב.׳ ← המורה: ׳דפיקות הלב באות שוב ושוב בקצב יציב. רעש של מכונית – לא תמיד.׳ 🎟 **כרטיס יציאה:** צבעו מה בא אחר כך: 🔴🔵🔵🔴🔵🔵⚪⚪⚪. נגנו את השורה בגוף. • שלושת העיגולים צבועים אדום–כחול–כחול. • הנגינה בגוף תואמת לצבעים (מחיאה–רקיעה–רקיעה) לפי המקרא. • הנגינה בקצב יציב, בלי עצירה באמצע. המורה ממיינת את הפתקים לשלוש ערמות: הושג במלואו, צביעה נכונה ונגינה לא יציבה, צביעה שגויה. בשיעור הבא: מי שצבע/ה לא נכון מתחיל/ה בקבוצת תמיכה עם דפוסי AB ולבנים מוחשיות; מי שלא ניגן/ה בקצב יציב מתרגל/ת נגינה עם צעידה במקום; מי שהשיג/ה במלואו עובר/ת לדפוסים עם שקט ולשלושה קולות.

התאמה לשונות

תמיכה	• דפוסים של שני קולות בלבד (AB), עם שלט מקרא אישי על השולחן (צבע ליד ציור הקול). • חבר/ה שמנגן/ת יחד, ונגינה בצעידה במקום כדי לשמור על קצב יציב. • משימה מפורקת: קודם מסמנים במדבקה את החלק הראשון, אחר כך מניחים לבנה אחת בכל פעם ומנגנים אותה. • המורה מקריאה את ההוראות בכרטיסייה ומדגימה כל משימה לפני העבודה.
ליבה	• כרטיסי הדפוס, משימות 1–3 בכרטיסייה וחיבור דפוס בשני צבעים.
העשרה	• דפוס של שלושה קולות (ABC), או דפוס שיש בו שקט (הפסקה) – מסמנים שקט בלבנה לבנה, ובודקים אם הקבוצה המקבלת ׳מנגנת׳ גם את השקט. • דפוס של שתי שכבות: שורת לבנים אחת לקבוצה מוחאת ושורה שנייה לקבוצה רוקעת – מנגנים יחד ובודקים אם השורות מתאימות זו לזו. • מנגנים את אותו דפוס לאט ומהר (טמפו שונה) ובוחנים: האם זה עדיין אותו דפוס?

מחוון

- זיהוי: מסמן/ת נכון את החלק שחוזר בשורת לבנים (מדבקה / עמודת ׳החלק שחוזר׳).
- המשכה: משלים/ה דפוס חסר בצבעים ובלבנים ומסביר/ה ׳איך ידעתי׳.
- ביצוע: מנגן/ת דפוס בכלי הגוף ארבע פעמים ברצף, בקצב יציב, לבד ובקבוצה.
- כתיבה וקריאה: כותב/ת דפוס בלבנים שקבוצה אחרת מצליחה לנגן כפי שנכתב.

רב-תחומיות

- מתמטיקה: זיהוי סדרות ודפוסים והמשכתם: התלמידים משלימים את הלבנה החסרה ומונים כמה פעמים חזר החלק שחוזר בשורה – אותה מיומנות שמופעלת בחשבון בהמשכת סדרות.
- STEM: שורת הלבנים היא הוראה שנקראת לפי הסדר, כמו קוד פשוט: הקבוצה המקבלת ׳מבצעת את הקוד׳ בגוף, והקבוצה הכותבת בודקת אם ההוראות היו ברורות ומתקנת אותן.

🎵 מוזיקה · כִּיתָה א׳ · כַּרְטִיסִיַּיית חֵקֶר אִישִׁית

👏 קֶצֶב בַּגּוּף: דְּפוּסִים שֶׁחוֹזְרִים

🧭 **תַּחֲנָה: תַּחֲנַת הַדְּפוּס הַמְסְתּוֹרִי**

שֵׁם: _____ תַּאֲרִיךְ: _____

✉️ **שָׁלוֹם תַּלְמִידִים יְקָרִים!**

מְנַחֵם וַעֲלִיזָה הוֹלְכִים בַּבּוֹקֶר לְבֵית הַסֵּפֶר.

צְעַד, צְעַד, קְפִיצָה! צְעַד, צְעַד, קְפִיצָה!

פִּתְאוֹם מְנַחֵם עוֹצֵר: "שָׁמַעְתָּ? הָרַגְלַיִים שָׁלָנוּ מְנַגְּנוֹת!"

עֲלִיזָה רוֹצָה לִכְתּוֹב אֶת הַשִּׁיר שֶׁל הָרַגְלַיִים כְּדֵי שֶׁכָּל הַכִּיתָּה תּוּכַל לְנַגֵּן אוֹתוֹ.

אֲבָל אֵיךְ כּוֹתְבִים קוֹל בְּלִי מִילִּים?

🔎 **אֶתְגַּר הַחֵקֶר**

אֵיךְ נוּכַל לִכְתּוֹב קֶצֶב בְּלִבְנֵי LEGO כָּךְ שֶׁחֲבֵר יוּכַל לְנַגֵּן אוֹתוֹ?

🎯 מְיוּמָנוּת הַשִּׁיעוּר: שְׁאֵלוֹת וּמַמְצִיאִים שְׁאֵלוֹת · 🧩 הַכְּלִי שֶׁלָּנוּ: שׁוּרַת לִבְנֵי LEGO צִבְעוֹנִית – הַלְּבֵנִים הוֹפְכוֹת קוֹל שֶׁנֶּעֱלַם לְדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִרְאוֹת וּלְהַשְׁווֹת; בָּעִתִּיד נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָךְ לִכְתִיבַת מִקְצָבִים וּבְחֶשְׁבּוֹן.

🧰 **הַצִּיּוּד הַנִּדְרָשׁ**

- לִבְנֵי LEGO בִּשְׁנֵי–שְׁלוֹשָׁה צְבָעִים
- כַּרְטִיסֵי דְּפוּס מְצוּיָּרִים
- מַדְבֵּקוֹת צִבְעוֹנִיּוֹת

🪜 **מַהֲלַךְ הַחֵקֶר**

1. **שַׁעֲרוּ: אֵיזֶה צֶבַע יָבוֹא אַחֲרֵי הַשּׁוּרָה בְּכַרְטִיס? הַנִּיחוּ לִבְנָה.**
2. בַּצְעוּ אֶת הַדְּפוּס בִּכְלֵי הַגּוּף: מְחִיאָה, רְקִיעָה אוֹ טְפִיחָה עַל הַבֶּרֶךְ.
3. בְּנוּ אֶת הַדְּפוּס בִּלְבָנִים: צֶבַע אֶחָד לְכָל קוֹל.
4. צַיְּרוּ בַּטַּבְלָה אֶת הַדְּפוּס וְסַמְּנוּ אֶת הַחֵלֶק שֶׁחוֹזֵר.
5. תְּנוּ לְחָבֵר לְנַגֵּן אֶת הַשּׁוּרָה שֶׁלָּכֶם. הַאִם הוּא נִיגֵּן נָכוֹן?

📋 טַבְלַת תַּצְפִּיּוֹת וְתִיעוּד

הַדְּפוּס בִּלְבָנִים	הַשְׁעָרָה: מָה יָבוֹא אַחַר כָּךְ?	בִּיצַעְנוּ בְּגוּף ✔	הַחֵלֶק שֶׁחוֹזֵר

1 הִמְשִׁיכוּ אֶת הַדְּפוּס: צִבְעוּ אֶת הָעִיגוּלִים הָרֵיקִים. 🔴🔵🔴🔵⚪⚪

2 מִתְחוּ קַו מֵהַדְּפוּס לַקּוֹלוֹת.

🔵🔴🔴	🦶🦶👏
🔵🔵🔴	🦶👏👏

3 הִמְצִיאוּ דְּפוּס מִשֶּׁלָּכֶם: צַיְּרוּ אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי צְבָעִים וּבַצְּעוּ לְחַבֵּר.

❓ שְׁאֵלוֹת חֵקֶר וְסִיכּוּם

1. אֵיךְ יְדַעְתֶּם מָה יָבוֹא אַחַר כָּךְ בִּדְפוּס?

.....

2. אֵיפֹה שְׁמַעְתֶּם הַיּוֹם קָצָב מְחוּץ לַכִּיתָּה?

.....

הַיָּדַע שֶׁלָּמַדְתִּי הַיּוֹם הוּא _____

חוֹתֶמֶת פִּיצוּחַ! אִישּׁוּר הַמַּדְרִיכָה